

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آموزش حفاظت از محیط زیست به زنان

روستایی

فهرست مطالب

۳	مقدمه
۴	مهم ترین مباحث زیست محیطی
۴	۱- آلودگی هوا
۴	۲- آلودگی آب
۵	۳- فرسایش و آلودگی خاک
۵	۴- نابودی جنگل ها
۶	آلاینده های سمی و خطرات ناشی از آنها
۶	۵- مصرف بی رویه و تولید مواد زاید و زباله
۷	نقش تاریخی زنان روستایی در حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی
۷	مهم ترین نقش های زنان روستایی در حفظ محیط زیست و منابع طبیعی
۹	شیوه های تنظیم و کاهش مصرف و نقش زنان در این زمینه
۹	۱- افزایش آگاهی زنان در مورد مصرف صحیح
۹	۳- استفاده از اجناس بادوام
۹	۴- کاهش مصرف کالاهای یک بار مصرف
۱۰	نقش زنان روستایی در ارتباط با مواد زاید و تولید زباله
۱۰	نقش زنان روستایی در مقابله با آلودگی آب و هوا
۱۱	مسائل و مشکلات محیط های روستایی
۱۱	مسائل و مشکلات زنان روستایی
۱۲	مشارکت مردمی زنان
۱۳	چند راهکار ساده برای کاهش زباله
۱۵	فهرست منابع

منابع طبیعی تجدید شونده امروزه در ابعاد مختلف زندگی بشر نقش بسزایی را ایفا می‌کند عدم آگاهی مردم نسبت به اهمیت این منابع عدم برنامه ریزی اصولی و گسترش شهرها منابع طبیعی را در معرض خطر جدی نابودی قرار داده است در این رابطه دولت‌ها به دنبال جلب مشارکت آحاد مردم و خصوصاً زنان می‌باشند چرا که آنها نیمی از جمعیت استفاده کننده از این منابع اند زنان با توجه به ساختار شخصیتی و عاطفی خود و همچنین بواسطه جایگاه رفیعی که در خانواده دارند میت و انند نقش کلیدی را در ارایه آموزش های زیست محیطی در خانواده ایفا کنند نقش دهی به زنان و سازمان های غیردولتی آنان در نگاهداری از محیط زیست و دستیابی به توسعه پایدار اهمیتی بسزا دارد در واقع حفظ محیط زیست بدون مشارکت مردم به ویژه مشارکت زنان امکان پذیر نیست لذا در این مطالعه تلاش شده است ضمن ارایه کوتاهی از مفهوم توسعه پایدار و اهمیت حفاظت از محیط زیست به نقش مهم زنان در ایجاد توسعه پایدار و همچنین به بررسی چند جنبش تشکل یافته زنان در حفاظت از منابع طبیعی و در پایان به اهمیت مشارکت زنان در توسعه پایدار پرداخته شود. محیط زیست و تخریب آن و اثرات ناشی از آن مسئله ای جهانی است. در حین اجرای برنامه های توسعه باید به این مهم توجه داشته باشیم که همزمان با ادغام پدیده های توسعه و حفظ محیط زیست، امکان بهره مندی نسل های آینده از زندگی شایسته شئون انسانی آنها فراهم باشد. این مسئله و اجرای آن که در دستور کار ۲۱ (۱) مطرح شده، در درجه اول بر عهده دولت ها گذاشته شده اما در بخش های مختلف این دستور کار، حفظ محیط زیست به عنوان یکی از مهم ترین ارکان توسعه پایدار، با تأکید بر مشارکت راستین و آگاهانه مردم ممکن دانسته شده است؛ مردم یعنی زنان، مردان، کودکان و جوانان. ایجاد بستر عینی برای مشارکت مردم از مهم ترین رسالت های دولت محسوب می شود. متأسفانه در بسیاری از جوامع اهمیت کار زنان و نقش های مختلف آنها به ویژه در حفظ محیط زیست هنوز مورد توجه و تأیید قرار نگرفته است. اگر به انسان به عنوان محور توسعه پایدار نگاه کنیم و همه افراد جامعه را به یک نسبت دارای ظرفیت توسعه پذیری بدانیم، زنان به عنوان نیمی از نیروی انسانی جامعه می توانند نقشی مؤثر در حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی و حصول توسعه پایدار ایفا نمایند.

مهم ترین مباحث زیست محیطی

با در نظر داشتن اهمیت مسائل زیست محیطی و توجه به اینکه بسیاری از بیماری‌ها منشأ زیست محیطی دارند، می‌توان مهم‌ترین مشکلات زیست محیطی را به ترتیب: آلودگی هوا، آلودگی آب، آلودگی خاک، نابودی جنگل‌ها و مراتع، مصرف بی‌رویه و تولید مواد زاید و زباله دانست.

۱- آلودگی هوا

آلودگی هوا از مشکلات عمده شهرهای بزرگ و صنعتی دنیاست که به طور جدی سلامتی مردم را تهدید می‌کند. از مهم‌ترین وقایع ثبت شده در تاریخ آلودگی هوا، افزایش ناگهانی مرگ و میرهای ناشی از آلودگی هوا در ۱۹۳۹ (۱۳۱۸) در بلژیک، ۱۹۴۸ (۱۳۲۷) در پنسیلوانیا و ۱۹۵۲ (۱۳۳۱) لندن را می‌توان نام برد. (۲) آلودگی هوا، ناشی از وسایل نقلیه و منابع صنعتی و خانگی است و مشکلاتی را برای زندگی در شهرهای بزرگ ایجاد کرده است. طبق آمار در سال‌های اخیر، ۷۴٪ از آلاینده‌های ناشی از سوخت‌های فسیلی مربوط به بخش حمل و نقل و استفاده از بنزین و گازوئیل بوده است. استاندارد نبودن خروجی‌های دود (اگزوز خودروها) و سوخت و دودکش کارخانه‌ها و نیروگاه‌ها از جمله عواملی هستند که آلودگی هوا را موجب می‌شوند. تحقیقات نشان می‌دهد سردردهای مکرر، حساسیت‌های پوستی و تنفسی و بیماری‌های چشمی در اثر آلودگی هوا تشدید می‌شوند. هوای آلوده می‌تواند به جنین آسیب برساند و موجب نقص مادرزادی و ناهنجاری‌های جسمی و ذهنی نوزادان شود. عمده‌ترین آلوده‌کننده‌های هوا عبارتند از: منوکسید کربن، اکسیدهای نیتروژن، هیدروکربن‌ها، اکسیدهای سولفور، ذرات معلق، ازن و گازهای گلخانه‌ای.

۲- آلودگی آب

۸۰٪ کل بیماری‌ها در کشورهای در حال توسعه و ۱۳ بستری‌شدگان بیمارستان‌ها را بیماری‌های ناشی از آلودگی آب می‌دهند که بیماری آنها به نحوی با آلودگی آب مرتبط است. گزارش‌ها نشان می‌دهد روزانه ده هزار کودک به علت ابتلا به اسهال ناشی از مصرف آب آلوده می‌میرند. سه میلیارد نفر در خطر ابتلا به بیماری‌هایی هستند که از راه آب منتقل می‌شوند.

فاضلاب‌های شهری، صنعتی و کشاورزی سردسته آلوده‌کننده‌های آب هستند که از تخلیه آنها، مواد شیمیایی و عوامل بیولوژیکی وارد آب می‌شوند. مواد شیمیایی مثل مکرورها، سولفات‌ها، سدیم، پتاسیم، کلسیم و منیزیم، فلزات سنگین مثل کرم، کادمیوم، مس و ... ترکیبات نیترات، آمونیاک، مواد پاک‌کننده و شوینده و حشره‌کش‌ها. اغلب فلزات سنگین که همراه فاضلاب داخل زمین می‌شوند، سریع‌تر از فاضلاب در زمین نفوذ کرده و خود را به آب‌های زیرزمینی می‌رسانند. عوامل بیولوژیکی سبب انتشار بیماری‌های انگلی و واگیر نظیر وبا، حصبه، اسهال، ژiardia و ... می‌شود. وبا از طریق مصرف آب آلوده یا آبیاری سبزی‌های مصرفی با آب آلوده به فاضلاب، منتقل می‌شود. کشور ما از کشورهای کم آب جهان محسوب می‌شود، بنابراین همین آب اندک و باارزش و حیاتی، از طریق تخلیه فاضلاب‌های مختلف، دفن غیر اصولی زباله و مواد زاید، مصرف غیر اصولی کودهای شیمیایی و سموم، آلوده می‌شود. این آلودگی روز به روز بیشتر می‌شود. فقدان شبکه فاضلاب مناسب، یکی از عوامل مؤثر در ایجاد و تشدید آلودگی است.

۳- فرسایش و آلودگی خاک

در شرایط اقلیمی کشور ما ۱۰۰ الی ۲۰۰ سال لازم است تا تنها یک سانتی‌متر خاک تشکیل شود. (۳) در چنین وضعی، طی سال‌های اخیر با تخریب جنگل‌ها و مراتع از طریق شخم نابه‌جا، چرای بی‌رویه و تخریب و پاک‌تراشی جنگل‌ها، طبیعت سرسبز به بیابان‌های خشک تبدیل شده، در نتیجه باران‌های فصلی و به راه افتادن سیلاب‌های مخرب، فرسایش خاک و ویرانی مزارع و مراتع را شاهدیم. سیلاب‌ها، سمپاشی‌های غیر اصولی، استفاده بی‌رویه کودهای شیمیایی و استفاده از آب‌های آلوده، آثار مخربی بر اراضی زراعی و منابع خاک به جا گذاشته است.

۴- نابودی جنگل‌ها

در طی سه دهه اخیر در کشور ما، سطح جنگل‌های شمال کشور به نصف کاهش یافت و از ۳/۸ میلیون هکتار به ۱/۹ میلیون هکتار رسید. مراتع نیز از ۱۲۶ میلیون هکتار به ۹۰ میلیون هکتار کاهش یافته است. بدین ترتیب بروز پدیده‌های بیابان‌زایی و متروکه شدن روستاها و مهاجرت از روستاها به شهر قطعی است.

آلاینده‌های سمی و خطرات ناشی از آنها

گروهی از آلاینده‌های سمی، آلوده‌کننده‌های ارگانیکی پایدار هستند، از جمله د.د.ت، دی‌اکسین‌ها و PCB (پلی‌کلروفلئیل). این دسته آلاینده‌ها در چربی‌ها حل می‌شوند و در بدن باقی می‌مانند. مواد سمی ارگانیکی پایدار تأثیرات منفی بر زنان و توانایی آنها در به دنیا آوردن کودکان سالم می‌گذارد. شیر مادرانی که در معرض تماس با این آلاینده‌ها هستند، آلوده به این مواد سمی است. مطالعات نشان می‌دهد ارزش غذایی شیر مادرانی که حاوی میزان بالایی از DDT و PCB است، به میزان ۴۰٪ کاهش می‌یابد.

۵- مصرف بی‌رویه و تولید مواد زاید و زباله

مصرف بیش از حد نیاز، آثاری نامطلوب و زیانبار به دنبال دارد. سوخت‌های مصرفی در کشورهای صنعتی، به وجود آورنده ۳۴ اکسیدهای گوگرد و ازت هستند که باران‌های اسیدی را موجب می‌شوند. تولید زباله‌های خطرناک شیمیایی، استفاده از کولر گازی، اسپری‌ها و تولید کلروفلورو کربن (CFC) منهدم‌کننده لایه ازن در نتیجه فعالیت کارخانجات کشورهای صنعتی و تأسیسات نظامی آنهاست. افزایش مصرف مواد، بحران‌های بزرگی را در شهرها ایجاد کرده است. آلودگی ناشی از مواد زاید و زباله‌ها در شهرها و مراکز صنعتی به گونه‌ای است که متخصصان را به یافتن راه‌های صحیح دفع و بازیافت اصولی این مواد رهنمون شده است. بازیافت، تعدیل‌کننده مصرف منابع طبیعی است و عمر منابع طبیعی تجدیدناپذیر را طولانی می‌کند و از نظر زیست‌محیطی اهمیتی فوق‌العاده دارد. عدم کنترل زباله‌های شهری در حد بسیار وسیع موجب آلودگی آب، خاک و هوا می‌شود و بیش از ۱۱۸ نوع از بیماری‌های عفونی و انگلی را ایجاد می‌کند. (۴) تهیه بی‌رویه کود از زباله و آبیاری مزارع کشاورزی با فاضلاب‌های خام و بیمارستانی از عوامل ایجادکننده بیماری‌های باکتریایی، انواع اسهال و بیماری‌های انگلی (کرمی) است. بنا بر تحقیقات صورت گرفته در یک شهر یک میلیون سالانه یازده هزار تن کاغذ به عنوان زباله دور ریخته می‌شود. این رقم در ایران حدود هفتصد هزار تن برآورد می‌شود که در صورت بازیافت از تخریب ده هزار هکتار جنگل و قطع دوازده میلیون اصله درخت به عنوان ماده اولیه پیشگیری می‌شود و انرژی مورد نیاز برای تولید هر تن کاغذ به ۳۴ و آب مصرفی نیز به نصف کاهش می‌یابد. بازیافت کاغذ در مقایسه با تولید آن از چوب، ۷۴٪ از آلودگی هوا و ۳۵٪ از آلودگی آب می‌کاهد. این کاهش در بازیافت آهن و آلومینیم نیز درصدهای متفاوت

دارد. در تهران روزانه بیش از هفت تن زباله تولید می‌شود که بخش عمده آن قابل بازیافت و استفاده مجدد است. از آنجا که توان لازم برای بازیافت صحیح این زباله‌ها یا دفن مناسب آنها وجود ندارد، شاهد آلودگی رو به افزایش محیط زیست هستیم.

نقش تاریخی زنان روستایی در حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی

طبیعت و محیط زیست بخشی از امانت الهی است که در طول تاریخ، زنان نقشی مسئولانه‌تر در حفظ و حراست آن داشته‌اند. بسیاری از مظاهر و پدیده‌های طبیعت در عهد باستان به اساطیر زن نسبت داده شده است. مفاهیمی چون حیات‌بخشی، پرورش دادن به شیره جان، تحمل و سکوت و فنا شدن برای دیگران، زایش و باروری را می‌توان در قالب الهه آب، الهه آتش، مادر زمین، الهه زیبایی و باروری، خورشید، شفابخشی، الهه حاصلخیزی و کشاورزی، مظهر آسایش و امنیت، فراهم آورنده خوراک و مظهر پرستاری، به عنوان مصادیق تاریخی از نقش زنان در محیط زیست یافت. امروزه مهم‌ترین دغدغه زنان به عنوان رهبران سازمان‌های محیط زیستی و حرکت‌های ضد آلودگی محیط زیست، آلاینده‌های محیط زیست است.

مهم‌ترین نقش‌های زنان روستایی در حفظ محیط زیست و منابع طبیعی

حفظ محیط زیست بدون مشارکت مردم به ویژه مشارکت زنان امکان‌پذیر نیست. بسیاری از اندیشمندان معتقدند ترویج فرهنگ زیست‌محیطی در هر جامعه‌ای عمدتاً از طریق زنان آگاه و معتمد به نفس و توانمند میسر است، بنابراین:

۱- انتقال فرهنگ و دانش زیست‌محیطی به نسل‌های آینده توسط زنان صورت می‌گیرد. پرورش و تربیت فرزندان بر عهده زنان است و کودکان از زمان تولد، شیوه زندگی و ارتباط با محیط را از مادر می‌آموزند. زنان ابتدا باید اهمیت موضوع و شدت بحران محیط زیست را درک کنند تا بتوانند آگاهی لازم را به افراد خانواده خود و گروه‌هایی که در آنها عضویت دارند انتقال دهند. چنانچه فرهنگ زیست‌محیطی در مادران رسوخ کند، می‌توانند این میراث ارزشمند را به فرزندان منتقل کنند. انتقال فرهنگ مناسب زیست‌محیطی علاوه بر فطرت و غریزه شخصی زنان، بستر و ابزار مناسب می‌طلبد که می‌بایستی در اختیارشان قرار گیرد. یک زن محروم از امکانات، قادر به انتقال یک فرهنگ مناسب نخواهد بود.

۲- زنان روستایی به دلیل نقش مهمی که در اداره خانه و تربیت کودکان دارند، طبعاً فرهنگ مصرف را (که نقش ویژه‌ای در اصلاح رفتار زیست‌محیطی دارد) در خانه و بین افراد خانواده ایجاد می‌کنند و شکل می‌دهند. کاهش مصرف آب و برق، کاهش خرید و مصرف انواع اسپری‌ها، صرفه‌جویی در مصرف کاغذ و دستمال کاغذی، کاهش مصرف پلاستیک و ظروف یک‌بار مصرف، استفاده منطقی از شوینده‌ها، آموزش کاهش رفت و آمدهای غیر ضروری با وسیله نقلیه شخصی و امثال اینها کمک بزرگی به حفظ محیط زیست خواهد کرد.

۳- زنان روستایی به دلیل نقش مدیریتی که در خانه بر عهده دارند، برنامه‌ریزان خوبی برای اصلاح و حفظ محیط زیست خانه و محله می‌باشند. بخش عظیمی از مشکلات موجود زیست‌محیطی، با برنامه مناسب برای نظافت خانه، جدا کردن زباله‌ها، تهیه کود آبی از زباله تر، شستشوی خودرو با آب اندک، آبیاری باغچه منازل به شیوه مطلوب و در زمان مناسب و بسیاری موارد دیگر از این دست، حل خواهد شد.

۴- زنان روستایی به دلیل نقش مهمی که در کشاورزی دارند، قادرند از مصرف سم کاسته و با استفاده مناسب از کود، در حفظ محیط زیست مؤثر باشند.

۵- زنان روستایی به علت سابقه دیرینه در تشکلهای سنتی محلی می‌توانند قدرت قابل توجهی در فعالیتهای گروهی زیست‌محیطی و حفظ منابع طبیعی داشته باشند. اگر بخواهیم زنان را در حفظ منابع طبیعی مسئول کنیم، به یک برنامه‌ریزی با امکانات و سرمایه‌های مناسب نیازمندیم. برای ایجاد ارتباط مناسب بین شیوه‌های سنتی حفاظت از منابع طبیعی و برنامه‌ریزی نو علمی می‌بایستی به طور معقول اندیشیده شود و جایگزین‌های مناسب پیدا کرد. تشکلهای تعاونی و جلب مشارکت زنان روستایی، از بهترین شیوه‌های عمل در این زمینه است. روستاییان بدین طریق می‌توانند نقش مهمی ایفا کرده و نیازها و مشکلات زیست‌محیطی را شناخته و جهت اصلاح آنها اظهار نظر کنند.

شیوه‌های تنظیم و کاهش مصرف و نقش زنان در این زمینه:

۱- افزایش آگاهی زنان در مورد مصرف صحیح

زنان باید نسبت به چگونگی کارکرد و عمل خود برای افزایش بهره‌وری خانواده و کاهش آلودگی محیط زیست آگاه باشند. این کار در صورتی عملی است که زنان در زندگی روزمره، الگوی صحیحی از مصرف داشته باشند، مثلاً با تهیه فهرست نیازهای منزل، در روز معینی از هفته، همه آنها را خریداری کنند، از این طریق از تردد چندباره خودرو کاسته و به کاهش آلودگی هوا کمک نمایند.

۲- آگاهی از شیوه‌های صرفه‌جویی در انرژی: آموزش صرفه‌جویی در انرژی، در خانواده و توسط مادر صورت می‌گیرد و بر اصلاح رفتار افراد خانواده مؤثر است. به عنوان مثال عدم استفاده از وسایل برقیِ پر مصرف در ساعات اوج مصرف یا خرید وسایل برقیِ دارای برچسب انرژی.

۳- استفاده از اجناس بادوام

برنامه‌ریزی برای خرید و استفاده از محصولات بادوام‌تر موجب می‌شود این محصولات دیرتر وارد مجموعه زباله‌ها شوند و یا با تعمیر، مجدداً مورد استفاده قرار گیرند.

۴- کاهش مصرف کالاهای یک بار مصرف

کاستن مصرف کالاهایی از این دست، از تولید و افزایش زباله و وارد شدن آسیب به محیط زیست جلوگیری می‌کند.

۵- کاهش حجم زباله‌ها از طریق بازیافت و کاهش میزان سم زباله‌های خانگی زنان با جدا کردن زباله‌ها و مواد زاید خانگی در منزل، تا حد بسیاری از تولید «شیرابه» زباله جلوگیری می‌کنند. شیرابه زباله سمی است و در محل دفن، آب و خاک را آلوده می‌کند. با رعایت موازین بهداشتی می‌توان مواد قابل بازیافت را به کارخانه‌های پلاستیک و کاغذسازی منتقل کرد و مورد استفاده مجدد قرار داد.

نقش زنان روستایی در ارتباط با مواد زاید و تولید زباله

نقش زنان روستایی، عشایر و زنان شهری در کاهش مواد زاید، متفاوت است. میزان تولید ضایعات غذایی خانوارهای روستایی در مقایسه با خانوارهای شهری بسیار کمتر است، در عین حال با منطقه، آب و هوا و نحوه زندگی آنها بستگی دارد. ضایعات خانواده‌های روستایی اکثراً به مصرف می‌رسد. زندگی زنان عشایری به گونه‌ای است که در روند خود ضایعات و مواد آلوده کننده بر جای نمی‌گذارند یا میزان آن بسیار ناچیز است. عمده سوخت عشایر از مواد گیاهی است که زایداتی به جز خاکستر ندارد. در زندگی عشایری کمتر از پلاستیک و کاغذ و مقوا استفاده می‌شود. ظروف ماست و پنیر و روغن و آب از پوست ساخته می‌شود. ماهیت زندگی شهری، تولید زباله بیشتر را به دنبال دارد. زن در خانواده شهری می‌تواند با کار گرفتن تدبیرها و تمهیداتی (ایفای نقش‌های اقتصادی و فرهنگ‌سازی) در کنترل زباله خانه خود نقشی مؤثر داشته باشد، مثلاً:

۱- صرفه‌جویی در مصرف و تنظیم برنامه خانوار در این زمینه.

۲- جمع‌آوری و تفکیک زباله در ظروف مختلف.

۳- آموزش فرزندان در زمینه بازیافت مواد جهت بهسازی محیط.

نقش زنان روستایی در مقابله با آلودگی آب و هوا

فراگیری نقش زنان روستایی در محافظت از آب با آموزش کودکان محقق می‌شود. هر کودک از نخستین سال‌های زندگی باید از مادر بیاموزد که کثافات و زباله‌ها را در آب نریزد. در رودخانه‌هایی که تبدیل به گنداب شده‌اند، ماهی‌ها زنده نمی‌مانند. وقتی جنگل و مرتع به بیابان مبدل شود، آب باران هدر رفته و با ایجاد سیل همه چیز را در سر راه خود خراب و ریشه‌کن می‌کند. زنان آشنا با فرهنگ صحیح مصرف آب و انتقال آن به افراد خانواده می‌توانند سالانه ۷۵ هزار لیتر آب فقط در مصرف خانواده خود صرفه‌جویی کنند. (۵)

زنان برای جلوگیری از آلودگی هوا می‌توانند به فرزندان‌شان بیاموزند: از تردد غیر ضروری با خودروی شخصی خودداری کنند؛ نیز با خودداری از مصرف انواع اسپری و استفاده از یخچال بدون CFC و اتومبیل بدون کولر از تخریب لایه ازن جلوگیری نمایند.

مسائل و مشکلات محیطهای روستایی

مسائل و مشکلات موجود در محیطهای روستایی در زمینه محیط زیست به طور عام عبارتند از:

- ۱- عدم کفایت قانونمندی در استفاده از منابع طبیعی نظیر آب و خاک؛
- ۲- عدم توجه به سنت‌های سازگار با محیط زیست؛
- ۳- عدم استفاده از شیوه‌های قدیمی مرتع‌داری و سازگار با وضع اقلیمی کشور؛
- ۴- استفاده بی‌رویه از سموم و کود شیمیایی در کشاورزی؛
- ۵- بهره‌برداری بی‌رویه از جنگل‌ها؛
- ۶- بهره‌برداری غلط از مراتع و جنگل‌ها که باعث کاهش منابع آب‌های زیرزمینی و فرسایش خاک می‌شود؛
- ۷- استفاده از فاضلاب به عنوان آب کشاورزی؛
- ۸- بهره‌برداری نادرست از منابع آب سطحی و زیرزمینی؛
- ۹- عدم آگاهی از نقش گیاهان در ذخیره‌سازی آب‌های زیرزمینی و جلوگیری از فرسایش خاک؛
- ۱۰- عدم آشنایی افراد با مواد خطرناک از جمله مواد شیمیایی و رادیواکتیو؛

مسائل و مشکلات زنان روستایی

مسائل و مشکلات زنان در ارتباط با حفظ محیط زیست و منابع طبیعی به طور عمده عبارتند از:

- ۱- محدودیت سهم زنان در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه و محیط زیست؛
- ۲- محدودیت دسترسی زنان به آموزش‌های رسمی و غیر رسمی به علت کار طولانی و متعدد، اعم از فعالیت در خانه، محل کار، روستا و مزرعه؛
- ۳- عدم کفایت و تناسب آموزش‌های همگانی زیست‌محیطی به ویژه عدم توجه رسانه‌های گروهی به این امر؛
- ۴- ناآگاهی زنان از آثار زیست‌محیطی مواد شیمیایی مصرف خانگی نظیر پاک‌کننده‌ها و سفیدکننده‌ها؛
- ۵- نامناسب بودن تکنولوژی‌های موجود با وضع کشور ما و عدم آشنایی زنان روستایی با کاربرد این تکنولوژی‌ها؛
- ۶- ناشناخته بودن نقش کلیدی زنان در بخش کشاورزی؛
- ۷- کمبود مروجین زن در کشاورزی؛

۸- نادیده گرفتن تجربه‌های زنان روستایی و عشایری در توسعه؛

۹- عدم کفایت تشکیلات مربوط به زنان روستایی و عشایری؛

۱۰- عدم دسترسی زنان، به ویژه زنان روستایی به شغل مناسب در مقایسه با مردان، در نتیجه بی‌توجهی به امکان مشارکت آنها؛

۱۱- فزونی شمار زنان فقیر نسبت به مردان فقیر که موجب کاهش اعتماد به نفس این زنان و آگاهی لازم برای انتقال فرهنگ زیست‌محیطی به فرزندان است؛

۱۲- عدم دسترسی زنان روستایی فقیر به ابزار لازم نظیر مالکیت زمین و بهره‌گیری از اعتبارات و وام‌های کشاورزی.

مشارکت مردمی زنان

مشارکت مردمی یعنی دخالت همه‌جانبه مردم اعم از همفکری، همکاری، تصمیم‌گیری و اجرا در امور اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی که به آنها امکان می‌دهد در فرآیند مدیریت جامعه، شرکت مؤثر و کارآمد داشته باشند. از آنجا که زنان بخش مهم و تعیین‌کننده جمعیت در حفظ محیط زیست به شمار می‌روند، تسهیل مشارکت آنان در فعالیت‌های مربوط به حفظ محیط زیست و توسعه، به صورت کارآمد و سودمند به ترتیب زیر ضروری است:

۱- ایجاد امکان شرکت زنان در مدیریت زیست‌محیطی جامعه در قالب گروه‌های اندیشمند و سازمان‌یافته به عنوان همکاران دولت. این مهم می‌تواند از طریق همکاری با شوراهای شهر و روستا به انجام برسد.

۲- تضمین افزایش سهم زنان در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، مشاوره و خدمات مربوط به محیط زیست و توسعه و حضور نمایندگان و تشکل‌های زنان در مراکز و نهادهایی که به شکل منظم و برنامه‌ریزی شده با محیط زیست مرتبط هستند.

۳- ارائه آموزش‌های رسمی و غیر رسمی از راه‌های گوناگون به ویژه گروه‌های مردمی جهت ارتقای آگاهی و نقش زنان در توسعه پایدار و حفظ محیط زیست و منابع طبیعی.

۴- طراحی برنامه‌های مؤثر و عملی برای تغییر الگوهای نامناسب مصرف و تنظیم الگوهای مصرف بهینه با مشارکت فعال زنان و تشکل‌های آنها.

۵- تلاش دولت برای بالا بردن سطح آموزش، تغذیه و بهداشت زنان و تقویت گروه‌های آنها برای مشارکت هر چه بیشتر در امر توسعه پایدار.

۶- تدوین برنامه‌هایی برای آگاهی دادن و مشارکت فعال زنان با تأکید بر نقش حیاتی آنان در تحقق دگرگونی‌های ضروری برای کاهش یا حذف الگوهای ناپایدار مصرف و تولید.

۷- ارتقای دانش زنان در مورد مواد خطرناک، شیمیایی و رادیواکتیو.

۸- توسعه تشکیلات زنان روستایی در قالب تعاونی‌ها و گروه‌های دیگر.

چند راهکار ساده برای کاهش زباله:

۱- حتی‌الامکان از مصرف نایلون خودداری کنیم.

۲- حتی‌الامکان از ظروف یکبار مصرف استفاده نکنیم.

۳- غذا را به میزان لازم تهیه کنیم تا مواد غذایی به زباله تبدیل نشود.

۴- با خرید هفتگی یا روزانه به اندازه نیاز از کهنه شدن و فساد آنها جلوگیری کنیم.

۵- برای حمل خریدهای روزانه از ساک پارچه‌ای به جای نایلکس استفاده کنیم.

۶- نوشیدنی‌های مورد نیاز خود را با ظرف‌های شیشه‌ای یا فلزی خریداری کنیم.

۷- به جای دستمال کاغذی از دستمال پارچه‌ای نرم استفاده کنیم.

۸- خرده‌نان، پس‌مانده سبزی و ... را برای تغذیه پرندگان و حیوانات خانگی مصرف کنیم.

۹- زباله‌های خشک نظیر کاغذ، شیشه، پلاستیک، مقوا و فلزات را جداگانه جمع‌آوری کنیم.

۱۰- قبل از دور انداختن هر چیز فکر کنیم آیا می‌توان آن را در جای دیگر استفاده نماییم، مثلاً از شیشه‌های بزرگ

برای نگهداری حبوبات، شکر و ... استفاده کنیم؟

۱۱- با مصرف کمتر، زباله کمتری ایجاد کنیم.

- ۱۲- برای تغذیه کودکان در مدرسه، به جای کیسه فریزر از کیسه پارچه‌ای استفاده کنیم.
- ۱۳- از تمام قسمت‌های کاغذ و دو روی آن استفاده کنیم.
- ۱۴- به فرزندان خود حفاظت از محیط زیست را با مصرف کمتر و پاکسازی محیط، بیاموزیم

فهرست منابع :-

- ۱- سینا معماری، فرآیند نقش زنان در توسعه پایدار و محیط زیست، سازمان حفاظت محیط زیست، پاییز ۷۸.
- ۲- جمعیت زنان مبارزه با آلودگی محیط زیست، نقش زنان در حفاظت از محیط زیست، تهران، آذرماه ۷۳.
- ۳- حمید طراوتی و سیدامیر دیانت، دستور کار ۲۱، ترجمه انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست و برنامه عمران ملل متحد (UNDP)، ۱۳۷۷.
- ۴- سازمان حفاظت محیط زیست، زن و توسعه پایدار، تابستان ۱۳۷۸.
- ۵- کورش فتحی واجارگاه و محسن فرمی‌هنی فراهانی، دانش زیست‌محیطی زنان برای توسعه پایدار، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۲.
- ۶- جواد یوسفیان، نقش زنان و به ویژه زنان روستایی در حفاظت از محیط زیست، هشتمین همایش سیمای زن در جامعه، دانشگاه الزهراء، مهر ۱۳۷۸.
- ۷- امیرمظفر امینی و شراره پورابراهیم، مشارکت زنان خانه‌دار در بازیافت مواد، رهیافتی برای حفظ محیط زیست، هشتمین همایش ...
- ۸- منیره مجلسی، تغییر الگوی مصرف، گامی به سوی کاهش آلودگی محیط زیست، هشتمین همایش ...

۹- اشرف‌السادات موسوی‌لر، زن مادر طبیعت، هشتمین همایش ...

۱۰- حوریه برادران خسروشاهی، ارائه راهکارهای عملی در راستای توسعه فرهنگ زیست‌محیطی با تأکید

بر نقش سازمان‌های دولتی، تشکل‌های مردمی و رسانه‌های همگانی، هشتمین همایش ...

۱۱- زهرا آصفی‌راد، بررسی نقش زنان روستایی در پیشگیری از تخریب و آلودگی محیط زیست، هشتمین

همایش ...

۱۲- فرشته موثق‌نژاد و فرزانه موثق‌نژاد، سلامتی زنان، پایه رفاه و سعادت خانواده و تندرستی جامعه،

هشتمین همایش ...

پروانه ایوانکی